

OSVRTI

JOS O IZVODU I IZVATKU

U članku »Dvije nepotrebne promjene«, Jezik, 10, 95—96, u odgovoru na pitanje da li je dobro što su banke promijenile *izvadak* u *izvod* rekao sam da nije dobro. Treba *izvadak* kao što bi bilo bolje da je ta riječ na obrascima koji se inače zovu »izvod iz matične knjige rođenih«, »izvod iz matične knjige vjenčanih«, »izvod iz matične knjige umrlih«. Na to se pitanje u Borbi od 12. 2. 64. u rubrici »Naš jezik« osvrnuo i dr Asim Peco i rekao:

»Ovde, međutim, treba reći i ovo. Ono što banke daju svojim klijentima nije izvađeno iz knjige, nego je upravo izvedeno, ili ispisano, a ovim nije narušena celina knjige, u kojoj se vodi nečiji račun. Drugim rečima kazano, mi se slažemo s mišljenjem da izvadak označava nešto što je izvađeno iz celine. Isto tako *umetak* označava predmet koji se negde umeće, *isečak* je ono što je isečeno iz celine, *izrezak* je ono što je iz nečega izrezano (recimo: *izrezak iz novina* i sl.). Takvo značenje imaju *odlivak*, *otkivak*. Sve ove imenice označavaju konkretne predmete. Prema tome, mi bismo očekivali da i *izvadak* označava nešto što je iz nečega izvađeno, u našem slučaju nemamo to značenje. Banke, recimo, daju samo stanje koje nailazimo u knjizi računa. Ta knjiga ostaje i dalje kod banke, njena celina nije narušena ovim ispisivanjem, prema tome, iz nje nije ništa izvađeno nego samo ispisano. Zbog toga smatramo da je *izvod* u značenju za koje ga upotrebljavaju banke i druge ustanove dobar, jer nam sve te ustanove daju samo ispise iz svojih knjiga...«

Mislim da smo se u jednom složili: ono što se *izvede*, *izvodi*, to je *izvod*, a ono što se *izvadi*, *vadi iz*, to je *izvadak*. O tome, dakle, ne treba više raspravljati. Sada samo treba dokazati da se računi, rodni, vjenčani i smrtni listovi (nazivamo ih zasad tako) ipak vade, pa smo dokazali da na njima treba biti *izvadak*, a ne *izvod*.

Ali prije nego što prijedemo na to, zaustavimo se još malo na tvorbi. Da mu odgovor bude uvjerljiviji, Asim je Peco naznačio istovrsne imenice: *umetak*, *isečak*, *izrezak*, *odlivak*, *otkivak*. »Sve ove imenice označavaju konkretne predmete«, kaže on, a ja to ne niječem, iako se nijekati može, nego dodajem drugi niz takvih imenica koje znače što apstraktno: *dolazak*, *odlazak*, *izlazak*, *ustupak*, *zaključak*, *pritisak*. S tim je značenjem i riječ *razvitak*, dok *svitak* i *zavitak*, izvedene od istoga korijena, znače nešto konkretno, a *početak* i jedno i drugo: *početak proljeća* — *početak čarape*. A u koju bismo od tih dviju kategorija svrstali imenice *podatak*, *naputak*, *razlomak*, *ulomak*, *odlomak*, *zametak*? Naveo sam to da se jasno vidi kako apstraktnost ili konkretnost imenica na *-(a)k* ne zavisi ni od sufiksa ni od osnove. Prema tome ni *izvadak* ne mora automatski značiti nešto konkretno, premda ja ni to ne niječem, jer on jest nešto konkretno kao i *izrezak*, *isečak*, *umetak*. To je komad papira s nekim podacima na njemu. Mislim da se i u tome slažemo, samo što A. Peco misli da baš taj komad mora biti izvađen konkretno, doslovno izvađen iz čega, a ja ne mislim. Mislim ovo: ako se ti dokumenti vade, onda su izvaci, ako se izvode, onda su izvodi, bez obzira da li u konkretnom (osnovnom) ili u apstraktnom (prenesenom) značenju. Prijelaz od konkretnog do apstraktnog značenja tako je opće poznata lingvistička činjenica da je ovdje nije potrebno ni dokazivati, dovoljno je samo pokazati da glagoli *izvaditi*, *vađiti* ne znače samo konkretnu radnju, nego i apstraktnu. Stotine se primjera mogu navesti, dovoljno je otvoriti ARJ. i vidjeti gdje pod natuknicom *izvaditi*, među ostalim, piše: »b. u više ili manje prenesenom ili metaforičkom smislu. a.) kod računanja...«, »ddd. iz nevolje, tuge itd.«, »n) iz pisma, knjige itd. donijeti koju riječ, misao, govor, čim se potvrđuje ono što se kaže ili uopće.« Kao primjeri evo četiriju novijih potvrda, iz građe MH, koje ujedno

pokazuju put kako značenja prelaze od konkretnih k apstraktnima:

— Kume!... jedva iz grča grla izvadio Zdravko reč... (D. Radić). — B'jelu ću ti kulu zapaliti... Na muke ti život izvaditi (Vuk, N. pj.). — Tri hiljade... žučaka... potrošio je moj čačko na me... dok sam se školovao... Pa treba l' ja da izvadim taj interes od tih para... (Sremac).

Dakle, jasno je da glagol *izvaditi* nema samo konkretno značenje.

Ali to je usputni dokaz, put do glavnoga dokaza. Zaustavimo se još malo na tom putu, na pitanju: ostaje li knjiga cijela, ako se što iz nje izvadi. Zar profesor stranog jezika nikada nije rekao: »Nepoznate riječi izvadite iz rječnika.« On rekao, učenici učinili, a rječnik ostao čitav.

Profesor matematike može reći istu rečenicu, jedanput sa izvaditi, drugi put sa izvesti, prema tome, što želi da učenici učine, npr.: »Izvadite sve formule za izračunavanje površina!« — »Izvedite sve formule za izračunavanje površina!« Evo samo jedne potvrde: »Profesor troši najveći dio vremena na izvođenje matematičkih formula, jer ih izvodi tako da ih studenti mogu zapisati.« (Vjesnik, 7. 3. 64. IV.)

To Asim Peco znade. Treba se vratiti na njegov citat pa vidjeti kako u njegovu dokaznom postupku ne ide *izvođenje*, *izveden* pa je upotrebljavao *ispisivanje*, *ispisan*. Kad već nije *ispis*, *ispisak*, onda je opravdano *izvadak*, a nije *izvod*.

Ali prijedimo na glavni dokaz, tj. odgovorimo na pitanje da li se dokumenti vade ili izvode. I bez dokazâ je jasno da se vade jer znamo da su u svakidašnjem životu sasvim obični izrazi: *izvaditi potvrdu o biračkom pravu*, *izvaditi liječničku svjedodžbu*, pa čak i *izvaditi izvod iz matice rođenih*, kad se već upotrebljava taj kancelarijam. Ali ako tko ne vjeruje govorenoj riječi, evo nekoliko pisanih potvrda, prve iz novina, a ostalih iz građe MH: *A kad bi ipak trebalo vaditi uvjerenja, čemu onda univerzalna lična karta?* (Vjesnik u srijedu, 11. 3. 64. 5.) — *Kada ovde ne bi bilo čekanja i formalnosti oko pasoša (vadeње raznih uverenja) italijanski turizam prema našoj zemlji obuhvatio bi već sad ceo srednji*

sloj (Politika, 29. 3. 64. 4). — *Zakonom o osobnim kartama znatno će se pojednostavniti procedura vadeња novih i zamjena starih osobnih karata* (Vjesnik, 31. 3. 64. 1). — ...obričući da će im oni na to izvaditi ferman od cara... (Vuk). — ...džebanu... sad pokloni Srbima, samo da oni izvade dopuštenje da je nose... (Vuk). *Iz dnevnika sam mu izvadio podatke o tom zločinu* (V. Dedijer). Dakle »nije narušena celina knjige«,¹ pa se »konkretno« ne vadi, a ipak se kaže da se vadi, a ne kaže se da se izvodi. Prema tome takvi se dokumenti treba da zovu izvaci, a ne izvodi.

Time mislim da sam jasno dokazao kako banka vlasnicima tekućih računa treba da daje izvatkne, a ne izvode.

To isto vrijedi i za »izvod iz matične knjige rođenih«, »izvod iz matične knjige vjenčanih«, »izvod iz matične knjige umrlih«. Već sam u prošlom članku natuknuo da bi mjesto tih dugih sintagmi bilo bolje *rodni list*, *vjenčani list*, *smrtni list*, a kolega B. László, pročitavši rukopis, napomenuo je da u jeziku postoji još bolji i još kraći način: *vjenčanica*, *smrtovnica*, *krštenica*, odnosno danas, mjesto posljednje, *rođenica* ili *rodoznica*, kao *smrtovnica*, *domovnica*. Nisam to tada htio dodati da raspravljanje ne udaljim od pitanja. Sada spominjem da pokažem kako naša administracija ne ide najboljim jezičnim putovima. Zašto ne ide, teško je reći, to više što je prije imala bolje termine pa ih kasnije zamjenjuje gorima. Zato bi sada bilo zanimljivo saznati zašto su Narodna banka u Zagrebu 1953, a Gradska štedionica 1958. promijenile izvadak u izvod?

Stjepan Babić

DA NE BUDE ZBRKE OKO RASPRAVA O NAMJEŠTANJU ENKLITIKE

U pretprošlom broju Jezika na str. 63—64. pod naslovom *Enklitika između imena i prezimena* dao je urednik ovog časopisa S. Babić odgovor na jedno pitanje upućeno

¹ U banci i ne postoji knjiga, ali to ovdje nije važno.